

Bir sağlık yüksekokulu ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin Hepatit B ve AIDS konusundaki bilgi ve davranışları

Gülten KARADENİZ (*), Saliha ALTIPARMAK (*), Turan GÜNDÜZ (**), Nurgül GÜNGÖR (*)

ÖZET

Çalışma, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin hepatit B ve AIDS konusundaki bilgi, tutum ve davranış düzeylerini ölçmek amacıyla planlanmıştır. Öğrencilerin hepatit B ve AIDS'in bulaşma, korunma yolları ve hepatit-B'li ve AIDS'li hastaya yaklaşımı konusundaki bilgileri saptanmış ve genellikle yeterli bulunmuştur. Sağlık Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin bilgi ve davranışlarının, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, kırsal kesimde yetişmiş olan öğrencilerin il-ilçede yetişen öğrencilere göre hepatit-B ve AIDS'li kişilere daha çekinen davrandıkları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Hepatit-B, AIDS, öğrenciler, bilgi, tutum ve davranış

SUMMARY

The attitudes, behaviour and knowledge about AIDS and Hepatitis-B of the students in Celal Bayar University highschools and Manisa highschool health services

The aim of the study was to determine the attitudes, behavior and knowledge about AIDS and Hepatitis-B of the high school students. This study population would probably take important mission in health education in society and hospitals therefore their knowledge about transmission and protection routes and management of the patients with AIDS and Hepatitis-B infection were evaluated. The results of the study have been determined that the high schools' students have more educated than the other school students'. Also the students which have lived in country were improved negative behavior against HIV/HBV person than the students which have lived in city centers.

Key words: AIDS, hepatitis-B, students knowledge

Kronik hepatite yol açabilen hepatit B virüsü (HBV) hepatit A'dan sonra ikinci sıklıkta görülen hepatit türüdür. Günümüzde tüm dünyadaki HBV taşıyıcılarının sayısının 400 milyon civarında olduğu kabul edilmektedir. Her yıl 1-2 milyon kişi direkt olarak HBV enfeksiyonu ve komplikasyonlarına bağlı olarak yaşamını yitirmektedir (1-3). 80'li yıllarda tanımlanan AIDS'in Afrika, Hindistan ve Taylan gibi gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelerde her yıl katlanarak arttığı belirtilmektedir (3,4). Dünya Sağlık Örgütü 20. y.y. sonu itibarıyla 40 milyon kişinin HIV ile enfekte olduğunu bildirmektedir (5). Bu durum, HBV ve AIDS'in önemli bir sağlık sorunu olduğunu ortaya koymaktadır. Her iki hastalık için de bulaş yollarına ilişkin önlem alınmasında korunma önemlidir.

Özellikle sağlık personeli diğer mesleklerle göre 10 kat

yüksek risk altında olduğundan⁽⁶⁾, aday sağlık personelinin bu konuda yeterli bilgiye ve bilgisini davranışa dönüştürmeye gereksinimi vardır (7). Bu çalışma, sağlık eğitimi alan öğrencilerin AIDS ve HBV konusunda bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla planlandı.

MATERYAL ve METOD

Çalışma grubunu, C.B.Ü Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik (n=44), ebelik (n=82), sağlık memurluğu (n=55) ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu tıbbi laboratuvar (n=39) bölümlerinde okuyan 220 öğrenci oluşturdu. Araştırmada, Haziran 2003'te anket uygulaması sırasında sınıflarında bulunan tüm öğrenciler çalışma kapsamına alınmış, örneklem oluşturulmadı. Verilerin toplanmasında HBV ve AIDS ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları içeren bir soru kağıdı kullanıldı. Verilerin analizinde, her doğru yanıt 1 puan verildi ve veriler SPSS 10.0 paket programında değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışmaya 17-25 yaş arası toplam 220 öğrenci alındı. Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri Tablo 1’de ve HIV/AIDS ve HBV ile ilgili sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 2’dedir. Öğrencilerin HIV ve HBV bulaş yollarına ilişkin bilgi puan ortalamaları Tablo 3’te, HIV bulaştırma olasılığı yüksek ve düşük olan vücut sıvı ve salgıları konusundaki bilgi puan ortalaması Tablo 4’te ve AIDS ve HBV yönünden bulaşma riski olmayan veya düşük olan sıvılar konusunda bilgileri Tablo 5 ve 6’dadır.

TARTIŞMA

AIDS her geçen gün pandemiler yapmaya başlamış, önemli bir sorun haline gelmiştir. HBV için de bulaşıcılığı yönünden benzer durum söz konusudur. Ancak, HBV’nin bulaştırıcılığı HIV’e göre 100 kat daha fazladır (2,4). Tüm bulaşıcı hastalıklardan olduğu gibi, HIV ve HBV’den de korunmada birinci yol eğitimden geçmektedir. Bu iki virüsün de vücuda alınımında sağlık personeli diğer kontrol gruplarına göre 10 kat fazla risk altındadır. Bu nedenle, korunma ile ilgili eğitimin sağlık personeline ulaştırılma zorunluluğu vardır (6-10). Bu eği-

tim temel eğitim şeklinde, sağlık alanındaki okullarda verilmektedir. Çalışmamızda, öğrencilerin büyük çoğunluğu AIDS ve HBV ile ilgili bilgilerinin olduğu ve büyük çoğunluğu bu bilgi kaynağının okul olduğunu belirtti. Bu bulgu, bu çalışmada elde edilen olumlu bir bulgudur ve çalışmalarda yer alan daha fazla risk altındaki sağlık personeline ulaştırılması zorunlu olan eğitimin gerekliliğini desteklemektedir (7,11).

HIV ve HBV’nin kan yolu ile bulaşmasının yüksek olasılıklı olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin tamamına yakını, kan yolu ile bulaşmanın yüksek olduğunu doğru bildi. Aynı zamanda, vaginal sıvının da yüksek bulaştırıcılığını doğru bildiler, ancak virüsü yüksek oranlarda bulunduran amnion sıvısı ve beyin omurilik sıvısı konusundaki bilgi düzeyleri daha düşük bulundu. Öğrencilerin konuları itibariyle mezuniyet sonrası yataklı tedavi kurumlarında çalışacakları ve doğum, lomber ponksiyon, laboratuvar ortamlarında bu sıvılarla sıklıkla karşılaşacakları olasılığı düşünüldüğünde, konu önem taşımaktadır. Ancak, öğrencilerin HIV ve HBV bulaştırma olasılığı düşük olan sıvılar ve bulaşma riski yüksek ve düşük davranışları hakkındaki bilgi düzeyleri yüksek bulundu. Bu durum, ileride çalışma alanlarında mezun

Tablo 1. Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri.

Özellik	Sayı	%
- Bölüm	44	20,0
- Hemşirelik (SYO)	82	37,3
- Ebelik (SYO)	55	25,0
- Sağlık Mem. (SYO)	39	17,7
- Tıbbi Lab. (SHMYO)	220	100
Cinsiyet		
- Bayan	169	76,8
- Erkek	51	23,2
Bitirilen Lise		
- Normal Lise	135	61,8
- SML	84	58,2
Sosyal Güvence		
- Yok	32	14,5
- SSK	69	31,4
- Emekli Sandığı	76	34,5
- Mediko	16	7,3
- Bağkur	27	12,3
Şu Anda Yaşadığı Yer		
- Ev	128	58,2
- Yurt	92	41,8
18 Yaşına Kadar En Çok Kalınan Yerleşim Özelliği		
- İl	89	40,5
- İlçe	101	45,9
- Köy	30	13,6

Tablo 2. AIDS ve Hepatit B ile ilgili bilgi sorularına verilen yanıtlar.

Soru	Sayı	%
AIDS İle İlgili Bilginiz Var mı		
- Var	212	8
- Yok	8	3,6
Hepatit B İle İlgili Bilginiz Var mı?		
- Var	212	96,4
- Yok	8	3,6
AIDS İle İlgili Bilgi Kaynağımız		
- Bilgisi Yok	8	3
- Okul	125	55
- Basın	26	11
- Okul+Basın	67	29
Hepatit B İle İlgili Bilgi Kaynağımız		
- Bilgisi yok	8	3
- Okul	139	62
- Basın	11	4
- Okul+Basın	64	28
Hepatit B’de Sizinle İlgili Olamı İşaretleyiniz		
- Hastasıyım	7	3,2
- Taşıyıcısıyım	2	0,9
- Antikor titresi İçin	42	19,1
Kan aldırırım		
- Aşı yaptırdım	146	66,4
- Hiçbiri	23	10,5

Tablo 3. Öğrencilerin AIDS ve HBV bulaş yollarına ilişkin bilgi puan dağılımı.

Bölüm	AIDS bilgi puanı ort±SS	HBV bilgi puanı ort±SS
Hemşirelik (SYO)	7.65±2.47	7.90±2.78
Ebelik (SYO)	7.87±3.02	8.24±3.38
Sağlık memurluğu (SYO)	7.30±2.44	8.11±3.21
Tıbbi lab. (SHMYO)	7.92±2.20	9.46±2.41
Toplam	7.70±2.63	8.36±3.09

Tablo 4. Öğrencilerin AIDS ve HBV bulaşma riski yüksek ve düşük olan vücut sıvı ve salgıları konusundaki bilgi puan dağılımı.

Bölüm	AIDS bilgi puanı ort±SS	HBV bilgi puanı ort±SS
Hemşirelik (SYO)	5±0.00	5.80±1.87
Ebelik (SYO)	5.65±1.84	5.73±1.88
Sağlık memurluğu (SYO)	5.50±1.73	5.60±1.54
Tıbbi lab. (SHMYO)	5.00±0.00	5.85±2.26
Toplam	5.46±1.58	5.72±1.78

Tablo 5. Öğrencilerin AIDS ve HBV bulaş yollarına ilişkin bilgi düzeyleri (doğru yanular ve yüzdeleri).

HIV ve HBV Bulaş Yolları	AIDS		HBV	
	Sayı	%	Sayı	%
Kadın-erkek cinsel ilişki	208	94,5	164	74,5
Erkek-erkek cinsel ilişki	158	71,8	121	55,0
Kan nakli	204	92,7	198	90,0
Organ Nakli	180	81,8	179	81,4
Gebe Anneden Bebeğine	190	86,4	190	86,4
Ortak enjektör kullanımı	195	88,6	201	91,4
Berberde manikür aleti, ustura ile	157	71,4	166	75,5
Diş çekimi sırasında	144	65,5	163	74,1

*Yanular birden fazladır.

öğrencilerin korku ve anksiyeteden uzak bilinçli sağlık hizmeti verebilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Çalışmalar bilgi eksikliğinin sağlık personelinde HIV ve HBV'li hasta bakımını reddetmeye yol açtığını ve sorun yarattığını belirtmektedir (1,12,13). Araştırmaya katılan öğrencilerin bu sorunla daha yüksek baş etme kapasitesi olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğrenciler HIV ve AIDS'e ilişkin bilgiyi en çok okuldan daha sonra basın-yayımdan aldıklarını belirtti. Bir çalışmada, basın-yayımda daha çok gösterilen AIDS'e ilişkin bilginin HBV'ye göre daha fazla olduğu belirtilmiştir (14). Çalışmalar, basın-yayın ile bilginin artırılması gerekliliği doğrultusundadır (13,14). Çalışmaya katılan öğrencilerin bu bilgiyi daha çok okuldan almış olmaları sağlık okullarında eğitim alıyor olmaları

Tablo 6. Öğrencilerin AIDS ve HBV bulaşma riski yüksek ve düşük vücut sıvı ve salgıları konusunda bilgi düzeyi (doğru yanular ve yüzdeleri).

HIV ve HBV Bulaş Yolları	AIDS		HBV	
	Sayı	%	Sayı	%
Kan	202	91,8	198	90,0
Vaginal sıvı	200	90,9	151	68,6
Semen	126	57,3	109	49,5
Amnion sıvısı	137	62,3	122	55,5
BOS	59	26,8	70	31,8
Ter	205	93,2	191	86,8
Gözyaşı	210	95,5	192	87,3
Balgam	195	88,6	151	68,6
İdrar	190	86,4	162	73,6
Dışkı	202	91,8	168	76,4
Tükrük	176	80,0	139	63,2

*Yanular birden fazladır.

rından kaynaklanabilir.

Bu çalışmanın sonunda elde edilen bulgulara dayanarak, sağlık personeli olarak yetiştirilen öğrencilerin eğitiminde çalışma ortamında karşı karşıya kalabilecekleri hastalıklar/riskler konusundaki bilgilerinin artırılması ve korunmada gerekli davranışların kazandırılması ve sürekliliğinin sağlanmasının gerekliliği önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Çetinkaya F, Nacar M, Öztürk Y: Yetişkin kadınların Hepatit-B konusundaki düşünceleri ve aşı yaptırma durumları. Viral Hepatit Dergisi 1999; 1.
2. Balık İ: Hepatit-B Epidemiyolojisi. Viral Hepatit 2001 Kitabı (Turgay KK), Viral Hepatit Savaşım Demegi, İstanbul 2001.
3. Ünal S, Çetinkaya Y: Edinsel immün yetmezlik sendromu, Topçu AN, Söyletir G, Doğanay M (ed), İnfeksiyon Hastalıkları, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 1996.
4. Arısoy AS, Dinç G, Şanlıdağ T ve ark: Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve Manisa Sağlık Meslek Lisesi son sınıf öğrencilerinin Hepatit-B ve AIDS konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. Viral Hepatit Dergisi 1999; 18-21.
5. Serter D: HIV VE AIDS. Serter D (ed) Virüs, Riketsiya ve Klamidya Hastalıkları", İzmir Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul 1997.
6. Scsape E, Karpuch J, Maron M: Attitude of hospital personal toward Hepatitis B Vaccination. Am J Gastroenterol 84:400, 1989.
7. Wissen KS: Nurses attituded and cancern pertaining to HIV and AIDS. Advanced Nursing 1993; 18.
8. Akyolcu N: Ameliyathane hemşirelerinin HIV/AIDS'ten korunmaya yönelik bilgi ve uygulamalarının değerlendirilmesi. Hemşirelik Formu 4(2-3):24-31, 2001.
9. Bryan M: Acceptance of Hepatitis B Vaccine Among Dentists. Am J Pub Hlth 79:101, 1989.
10. Karadakovan A: Hemşirelik öğrencilerinin hepatit infeksiyonu geçirme ve aşılama durumlarının incelenmesi. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 2. Ulusal Kongresi, Ankara, 2001, 176.
11. Mollaoglu M, Türk G, İşsever H: Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin HBV ve HCV infeksiyonlarından korunmaya ilişkin bilgi ve uygulamalarının saptanması. Haseki Tıp Bülteni 39(2):131-137, 2001.
12. Çetintürk A, Terzioğlu F: Genç erişkin erkeklerin Hepatit B ve HIV/AIDS'in belirtileri, Bulaşma yolları ve tedavisine ilişkin ifadelerinin değerlendirilmesi" HIV/AIDS Tıp Dergisi 4(4):130-142, 2001.
13. Yurdakul M, Yamaç T, Güneşli, Tokgöz E: Mersin Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve korunma yolları konusunda bilgilerinin saptanması. 3. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi, 2003, Ankara.
14. Durma Z, Yılmaz M: Sivas Çimento Fabrikasında Çalışan İşçilerin AIDS Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi" HIV/AIDS Dergisi 4(2):62-66, 2001.